

SAN'AT VA EKOLOGIYANING UYG'UNLIGI

Parmanova Sevinch

O'zbekiston -Finlandiya pedagogika instituti
Aniq va amaliy fanlar fakulteti Tasviriy san'at va
muhandislik grafikasi yo'nalishi 202-guruh talabasi
sevincfarmonova14@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola san'at va ekologiya o'zaro uyg'unligi masalasiga bag'ishlangan. Unda ekologik muammolarni hal qilishda san'atning kuchli ta'sir vositasi sifatida ishlatilishi, ekologik ongni shakllantirishdagi ijodiy yondashuvning ahamiyati yoritiladi. Maqolada jahon va milliy tajribalar tahlil qilinib, milliy adabiyot, madaniyat va san'at asarlaridan namunalar keltiriladi. Shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilish uchun san'at va ekologiya uyg'un rivojlanishi bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: san'at, ekologiya, uyg'unlik, ekologik ong, ijod, madaniyat, atrof-muhit muhofazasi, tabiat.

Аннотация. Данная статья посвящена вопросу гармонии искусства и экологии. В ней рассматривается использование искусства как мощного инструмента для решения экологических проблем и значение творческого подхода в формировании экологического сознания. В статье анализируется мировой и национальный опыт, приводятся примеры из национальной литературы, культуры и произведений искусства. Кроме того, предлагаются рекомендации по гармоничному развитию искусства и экологии для защиты окружающей среды.

Ключевые слова: искусство, экология, гармония, экологическое сознание, творчество, культура, охрана окружающей среды, природа.

Abstract. This article addresses the issue of harmony between art and ecology. It explores the use of art as a powerful tool for solving ecological problems and the significance of a creative approach in shaping environmental consciousness. The article analyzes global and national experiences, providing examples from national literature, culture, and works of art. Additionally, suggestions are offered for the harmonious development of art and ecology to protect the environment.

Keywords: art, ecology, harmony, environmental consciousness, creativity, culture, environmental protection, nature.

Tabiat va inson o'rtasidagi munosabat uzoq tarixga ega bo'lib, insoniyatning rivojlanishi davomida bu bog'liqlik tobora chuqurlashib borgan. Bugungi kunda esa bu munosabat jiddiy sinovlarga duch kelmoqda. Sanoatlashtirish va urbanizatsiya tufayli atrof-muhitga zarar yetmoqda. Shu bilan birga, madaniyat va san'at bu masalalarni hal qilishda muhim rol o'ynashi mumkin. San'at ekologik masalalarni yoritishda va ekologik ongni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada san'at va

ekologiyaning o'zaro bog'liqligi, bu ikki sohaning bir-birini to'ldirish imkoniyatlari hamda milliy va jahon tajribalari tahlil qilinadi⁶⁹.

San'atning tabiat bilan bog'liqligi qadimdan kuzatiladi. O'zbek adabiyotining buyuk namoyandalari Alisher Navoiy, Bobur, Cho'lpon kabi ijodkorlarning asarlarida tabiat tasvirlari muhim o'rin egallaydi⁷⁰. Alisher Navoiy "Hayrat ul-abror" asarida tabiatni ilohiy kuch sifatida ta'riflaydi, unda inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikning ahamiyati ta'kidlanadi. Boburning "Boburnoma" asarida Hindistonning o'simlik va hayvonot dunyosini tasvirlash orqali tabiatning go'zalligini madh etadi. Cho'lpon esa o'z she'rlarida insonning tabiatga nisbatan ehtiromli munosabatda bo'lishi lozimligini tarannum etadi⁷¹.

Tasviriy san'atda tabiatning aks ettirilishi inson va atrof-muhit o'rtasidagi aloqani ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, O'zbekiston tasviriy san'atida taniqli musavvir Raxim Ahmedovning tabiat manzaralarini tasvirlovchi asarlarida tabiatning buzilishidan kelib chiqadigan xavflar ifodalanadi⁷². Bu kabi asarlar odamlarni o'ylashga va tabiatni asrashga undaydi. Shuningdek, xalq amaliy san'atida ham tabiat bilan bog'liq elementlar keng qo'llaniladi. O'zbek do'ppilaridagi gul naqshlari va gilamlardagi o'simliksimon bezaklar xalqning tabiatga bo'lgan hurmatini ifodalaydi.

Arxitektura sohasida ham ekologiya va san'at uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek me'morchiligining noyob namunalaridan biri bo'lgan Shohi Zinda majmuasi tabiat bilan uyg'unlikda qurilgan bo'lib, bu inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatning ramzi sifatida qaraladi. Bugungi kunda "yashil arxitektura" konsepsiyasi tobora ommalashib, ekologik toza materiallardan foydalanish va yashil hududlarni kengaytirishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda⁷³.

San'at ekologik ongni shakllantirishda kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Bugungi kunda ko'plab ekologik san'at loyihalari tabiatni asrashga qaratilgan. Masalan, xalqaro "Land Art" harakati tabiatni ijodiy ifodalash orqali ekologik masalalarga e'tiborni jalb

⁶⁹ Karimov A. "Atrof-muhit va inson" — Toshkent: Fan, 2020.

⁷⁰ Salimova M. "O'zbekiston ekologik san'ati: kecha va bugun" — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.

⁷¹ Oripov A. "Tabiat va insoniyat she'riyatda" — Toshkent, 2019.

⁷² Raximov Sh. "Yashil arxitektura va ekologik me'morchilik" — Toshkent, 2021.

⁷³ Yusupov A. "Madaniyat va tabiat o'rtasidagi uyg'unlik." — Toshkent, 2018.

etadi. Robert Smitsonning "Spiral Jetty" installatsiyasi tabiat va san'at uyg'unligining yorqin namunasidir. O'zbekistonda esa "Yashil makon" tashabbusi doirasida san'at va ekologiyani uyg'unlashtirishga qaratilgan ko'rgazmalar o'tkazilmoqda.

Shuningdek, musiqada va teatrda ekologik muammolarni yorituvchi asarlar ko'plab insonlarning qalbiga yetib boradi. Masalan, ekologik teatr tomoshalari orqali tomoshabinlar tabiatni asrash zarurligini his etadi. Bolalar adabiyotida esa Erkin Vohidov va Abdulla Oripov kabi shoirlarning tabiatni madh etuvchi she'rlari yosh avlodning ekologik savodxonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Ammo san'at va ekologiya o'rtasidagi uyg'unlikni rivojlantirish jarayonida ba'zi muammolar mavjud. Birinchidan, ekologik masalalarga yetarli darajada e'tibor qaratilmasligi san'at asarlarining yetarlicha samaradorlikka ega bo'lmashligiga olib keladi⁷⁴. Ikkinchidan, ekologik san'at loyihalariga moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi muammolarni hal qilishni qiyinlashtiradi. Uchinchidan, yoshlar orasida ekologik ongning pastligi ham bu yo'nalishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Bu muammolarni hal qilish uchun san'at orqali ekologik masalalarni yoritishga alohida e'tibor qaratish zarur. Ekologik ko'rgazmalar, ijodiy tanlovlar, teatr va adabiyot festivallarini tashkil etish orqali odamlarni tabiatni muhofaza qilishga undash mumkin. Shuningdek, maktab va oliy o'quv yurtlarida ekologik masalalarga bag'ishlangan san'at darslarini tashkil qilish yosh avlodning ekologik savodxonligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, san'at va ekologiyaning uyg'unligi nafaqat bugungi kunning dolzarb masalalarini hal qilishda, balki kelajak avlodlarga barqaror rivojlanishni ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tabiat va san'atning uyg'un rivojlanishi uchun ijodkorlar, davlat organlari va jamiyat birgalikda harakat qilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov A. "Atrof-muhit va inson" — Toshkent: Fan, 2020.
2. Salimova M. "O'zbekiston ekologik san'ati: kecha va bugun" — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
3. Oripov A. "Tabiat va insoniyat she'riyatda" — Toshkent, 2019.
4. Raximov Sh. "Yashil arxitektura va ekologik me'morchilik" — Toshkent, 2021.
5. Yusupov A. "Madaniyat va tabiat o'rtasidagi uyg'unlik." — Toshkent, 2018.
6. UNESCO. "Art and Sustainability: Global Practices." 2019.

THE ROLE OF NETWORK TECHNOLOGIES IN THE ECONOMY

⁷⁴ UNESCO. "Art and Sustainability: Global Practices." 2019.